

UDK 811.163.42'373.232(497.5Pelješac)

811.163.42'373.21(497.5Pelješac)

Izvorni znanstveni rad

Rukopis primljen 7. XII. 2020.

Prihvaćen za tisak 31. III. 2021.

doi.org/10.31724/rihjj.47.1.4

Ivana Oraić Rabušić

Osnovna škola Ston
Put braće Mihanović 8, HR-20230 Ston
orcid.org/0000-0003-0283-6840
ioraicrabusic@gmail.com

Domagoj Vidović

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
orcid.org/0000-0002-1000-0237
Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
dvidovic@ihjj.hr

PREZIMENA I TOPONIMIJA DUBRAVE NA POLUOTOKU PELJEŠCU

U ovome se radu¹ obrađuju 33 prezimena i 142 toponimske različnice na području naselja Dubrava na poluotoku Pelješcu. U uvodnome se dijelu opisuje zemljopisni položaj naselja te donosi kratak povijesni presjek. Zatim se iznosi sažet opis govora Dubrave, osobito njegovih naglasnih posebnosti jer su u mjesnome govoru zabilježena sustavna odstupanja od novoštokavskoga naglasnog sustava (npr. silazni naglasci na nepočetnome slogu u prezentu glagola tvorenih nastavcima *-avati*, *-ivati* i *-irati* te u posuđenicama) iako dubravski govor pripada istočnohercegovačkomu dijalektu. U središnjemu se dijelu rada obrađuju mjesna prezimena i toponimi. Za prezimena se donose povijesne potvrde, podatci o broju nositelja i motivacijska razredba. U toponimiji se odražava geomorfološka raznolikost obrađenoga područja. Izdvajaju se toponimi tvoreni dalmatskim pridjevom *san(c)tu(s)* – *Sutivan* i *Sutvid*.

1. Uvod

Dubrava je naselje smješteno u središnjemu dijelu poluotoka Pelješca. S istočne strane graniči s Putnikovićem, s južne i jugoistočne strane s Tomislavovcem

¹ Rad je nastao na temelju izlaganja *Toponimija Dubrave na Pelješcu* iznesenoga na skupu *Pelješac: povijest i perspektive*. Skup je održan u Trpnju 7. rujna 2019. u organizaciji Općine Orebić i Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu.

(čijoj katastarskoj općini pripada), sa sjeverozapadne ga strane uvala Stinjivac na Malome moru, u kojoj se razvilo naselje Luka², odvaja od janjinskoga naselja Sutvid, a na kopnu sa zapadne i sjeverozapadne strane graniči s Popovom Lukom. Na zapadu i jugozapadu Dubrava graniči sa Žuljanom. S južne strane naselja uzdiže se brdo Gruhavica ili Bruhavica (352 m), sa sjeverozapadne strane izdiže se vrh Ulijenje³ (418 m), a sa sjeverne Tušije brdo (419 m). S istočne strane mjesta prostire se plodna udolina.

Samo je područje naselja, kao i cjelokupna unutrašnjost Pelješca, bilo nastanjeno još od pretpovijesti, o čemu svjedoče ilirske gomile rasprostranjene unutar naselja i po okolnim brdima (Vekarić 1989: 107). U srednjovjekovlju je Dubrava pripadala kontradi Crne gore, koja se prvi put u povijesnim vrelima spominje 1297.⁴ (Lučić 1980: 48) Prema zemljišniku iz 1393. – 1396. kontradi je Crne gore na istoku bila susjedna kontrada Ponikava. S južne je strane spomenuta kontrada bila otvorena prema Mljetskome kanalu, sa zapadne je graničila s kontradom Janjine, a sa sjeverne je Crna gora bila omeđena Neretvanskim kanalom od Sutvida do Kotca i dalje prema Dančanju (Vekarić 1989: 108). Ime se Crna gora održalo u crkvenoj uporabi sve do 1945. kad je župa Crna gora (koja obuhvaća Dubravu, Putniković, Tomislavovac i Brijestu) preimenovana u župu Putniković.

Sudeći po podacima iz zemljišnika s konca XIV. stoljeća⁵ (Vekarić 1989: 110–112) Dubrava je u kasnome srednjem vijeku bila jedno od većih naselja na polotoku. U XIV. stoljeću postojala je većina današnjih zaselaka (osim zaseoka Ivankovići, koji se prvi put spominje 1664., te već spomenutoga naselja Luka na Malome moru, na čijemu je mjestu nekoć bio zaselak Stinjivac poharan kugom

² Naselje se spominje 1910. kad su u njemu popisana dva stanovnika (Vekarić 1992: 234).

³ Vrh se u Dubravi i Žuljani naziva i *Olijenje*, a u Janjini *Jeljine*. Na ovome mjestu zahvaljujemo ispitanicima Jozi Rabušiću i Veselku Mrčaviću te Jadranu Jeiću i Antoniji Prišliću na dodatnim podacima iz susjednih naselja Žuljane i Janjine.

⁴ Samo ime Crna gora označuje područje prekriveno šumom. Vekarić (1989: 109) navodi da se toponim „javlja u dvama značenjima. U užem smislu obuhvaća područje današnjih naselja Dubrava, Putnikovići i Tomislavovac, a u širem se poklapa s administrativnom jedinicom u kojoj su naselja Žuljana, Dubrava, Tomislavovac i Putnikovići, a od druge polovice XVIII. stoljeća i Brijesta.” Za naselje Putniković mjesno je potvrđen i jedninski i množinski lik. Kako je u službenoj uporabi jedninski lik, u ovome smo se radu odlučili rabiti taj lik.

⁵ U zemljišniku se iz 1393./1396. (Vekarić 1989: 34, 36–39) spominju dubravski toponimi *Gluhauiča* (današnja Gruhavica), *Prapračan* (godine 1505. zabilježen je lik *Prapratni dolaz*, a danas postoji toponim Prapratna glavica), *S. Vito* (današnji Sutvid), *Sbirina* (nekoć je toponim obuhvaćao čitav sjeverni dio Crne gore sve do mora, a danas se toponim Žbirine odnosi isključivo na predio zapadno od Donje Dubrave), *Vlascho* (Nenad Vekarić drži da je riječ o današnjemu Blaževu) i *Voyste niue* (danas nepoznat toponim).

u XVI. stoljeću). U XV. ili XVI. stoljeću u Dubravi je izgrađena crkva svetoga Mihovila. Dubrava se sastoji od dvaju temeljnih dijelova: Gornje i Donje Dubrave. Gornjoj Dubravi pripadaju zaseoci Bubreškovići, Mrčavići, Glavorovići i Duralovići, a Donjoj Dubravi Parilovići ili Gornje selo, Vukašini (zaselak je nastao izdvajanjem iz Biskupovića, a u XVII. stoljeću nazivao se Dalmatini), Biskupovići (nekoć Dolistovići) i Ivankovići. Istočni je dio Donje Dubrave nekoć nosio ime Gornje selo, a zapadni Donje selo. Današnja su imena zaselaka uglavnom mlađega postanja od samih naselja te su im imena uglavnom motivirana imenima rodova koji su Dubravu nastanjivali ili je nastanjivali.

2. Neke značajke dubravskoga govora

Dubravski govor pripada istočnohercegovačkomu dijalektu štokavskoga narječja (opširnije u Lisac 2003: 98–120 i Tomelić Ćurlin 2019: 41–44). Kao i susjedni žuljanski govor, nalazi se u neposrednome dodiru s pelješkim čakavskim govorima, s tim da se u dubravskome govoru dosljednije čuvaju novoštokavske značajke. Najveća su odstupanja od bilježutih novoštokavskih značajka u naglasnome sustavu. Ponajprije se to ogleda u često potvrđenim dugosilaznim naglascima izvan nepočetnoga sloga⁶. Oni se sustavno bilježe u 1. i 2. licu jednine i množine te 3. licu jednine u nesvršenih glagola tvorenih nastavcima *-avati* i *-ivati* te glagola tvorenih nastavkom *-irati* (*završâvâ, zazîvâte, kritizîrâš*). Razmjerno su česti u glagolskih pridjeva trpnih (*napûšten, posvêćen, zaljûbjen*) i aktivnih (*obûkô*), u prezentu općenito (*izglêda, izmijêšâš*⁷), na zatvorenoj ultimi (*gospâr, kantûn, komîn, počêt, uzêt*), u antroponimima (*Perîc, Vidîš*⁸) i toponimima (*Olijênje*), ali ih nismo zabilježili u genitivu jednine ženskoga roda (usp. *gorê, mazgê, zemjê, Katê* u Janjini i Žuljani⁹). Zanaglasna se dužina katkad gubi iza silaznih naglasaka (*pêreš, tràljanje*), ali ponovno znatno rjeđe nego u susjednoj Žuljani. Silazni se naglasak izvan nepočetnoga sloga dosljedno bilježi u genitivu množine

⁶ Razmjerno su rijetko potvrđeni i kratkosilazni naglasci.

⁷ U Janjini i Žuljani i *držû, vrtî* te *bolî*.

⁸ Treba imati na umu da su se nositelji tih dvaju prezimena doselili iz susjednih mjesta te da su istodobno zabilježeni novoštokavski likovi *Pêrîc* i *Vidîš*. Prezime se, pak, Mravulj izgovara isključivo novoštokavski (*Mrâvûlj*).

⁹ Primjeri su dugosilaznoga naglasaka u genitivu imenica ženskoga roda i u glagola tipa *bolî* česti u Janjini, a rjeđi u Žuljani.

imenica ženskoga roda slično kao na širem području (*mrežetīnā, udōvīcā*) od Makarskoga primorja preko Imotske, Vrgorske i Neretvanske krajine do Neuma i Popova¹⁰. Slično kao na širem dubrovačkome području rjeđe su potvrđeni i kratkosilazni naglasci u posuđenicama kao što su *ateizam* i *turizam*. Razmjerno su rijetki primjeri produljenoga prenesenog naglaska ili tzv. kanovačkoga duljenja (*dóli, góri, pótok, sélo*). Preskakanje je naglaska sustavno te je zabilježeno i u toponimiji (*Nà jami, Nà lokvi, Zà lovorom*¹¹). Pomičnost je naglaska ušćuvana u prezimenima tipa *Bèzek* (G. jd. *Bezèka*).

U Gornjoj Dubravi sonant se *l* u starijih muških govornika znatno rjeđe izgovara palatalizirano.¹² Slivenici se *č* i *ć* razlikuju, a za glas *š* nismo zabilježili potvrde. Za razliku od žuljanskoga govora odraz je *jata* u dubravskome govoru uglavnom dvosložan i pod dugouzlaznim naglaskom (*dijéte, mlijéko*; fakultativno se izgovara i *dijéte, mlijéko*¹³), a rezultati se palatalizacije u pravilu ne ukidaju (u Žuljani je zabilježen toponim *Kùki*, a u Dubravi lokativ ojkonima *Lúka* glasi u *Lúci*). Vrlo su često kao temeljni potvrđeni akuzativni likovi ojkonima (npr. *Bùbreškoviće, Dùraloviće*¹⁴). U tvorbi se toponima antroponimskoga postanja na osnovu koja završava na palatal dodaju nepalatalni nastavci (npr. *Blážovo, Kutéžovo*). Ujedno smo u Donjoj Dubravi zabilježili obezvučivanje završnoga suglasnika (npr. *briḡek*¹⁵ ‘brijeg’), što je na Pelješcu rijetko potvrđeno, uglavnom istočno od Ponikava (usp. Halilović 1996: 140, 141, 276).

¹⁰ Usp. Vidović 2014: 29.

¹¹ Zamjena *-m* u *-n* sustavno se provodi u mlađih govornika, a u starijih govornika sporadično. Slično je stanje u Putnikoviću i Stonu zabilježila Marijana Tomelić Ćurlin (2019: 134).

¹² Iz nekoliko je gore navedenih podataka razvidno da postoje određene fonološke razlike i u samoj Dubravi. To općenito nije rijetkost na Pelješcu poglavito kad su pojedini zaseoci naseljeni kompaktnijim doseljeničkim skupinama. Napominjemo i kako se počesto zanemaruje razlikovanje po spolnoj odrednici. Tako u Dubravi žene znatno češće sonant *l* izgovaraju palatalizirano.

¹³ Zahvaljujem kolegi Mati Kapoviću na usmenoj potvrdi sličnih podataka koje je dobio od studenata.

¹⁴ Akuzativni su likovi mjesnih toponima u Boki kotorskoj česti, i na tivatskome (usp. povijesni ojkonom *Pasiglave*, ojkonime *Bogdašiće, Donje Iliće* i *Tomanoviće* te hidronim *Počule*; usp. Vidović 2020: 80) i na kotorskome području (usp. *Janjiće, Oparene, Pavličeviće, Radoviće, Veroniće* i *Zbutegiće*; usp. Vidović 2019: 114). Slična je pojava vrlo često potvrđena na širem području istočno od Neretve (*Galoviće, Goračiće*; usp. Vidović 2014: 179).

¹⁵ Na granici se srednjovjekovnih kontrada Janjina i Crna gora u zemljišniku 1393./1396. spominje toponim *Dobri dup* (Vekarić 1989: 33), što bi moglo upućivati na obezvučivanje dočetnoga suglasnika još u kasnome srednjem vijeku.

Napominjemo i kako su mjesni etnici *Dùbravjanin*, *Dùbravjānka* i *Dùbravjani*¹⁶, a ktetik *dùbravskī*. Mjesni etnici pokazuju kako je depalatalizacija /ǰ/ > /j/ provedena i u dubravskome govoru¹⁷.

3. Dubravska prezimena

3.1. Povijesne potvrde i broj nositelja prezimena

Prve podatke o mogućim stanovnicima Dubrave nalazimo u srednjovjekovnim dokumentima. Godine 1297. spominju se Stjepan (*Stefanus*), a 1301. Bogdan (*Bogdanus*) i Bratko (*Bratcus*) (Lučić 1988: 333; Lučić 1993: 246, 250) iz Crne gore. U tome su području ujedno zabilježeni pridjevci Dobrinić, Dragomirić, Dragulin, Kranojević, Prvodražić i Radanović (Vekarić 1989: 46). U tome najranijemu razdoblju prezimena na Pelješcu nose isključivo pripadnici imućnijega sloja dok većina peljeških rodova prezimena dobiva u XV. i XVI. stoljeću. Ni u kasnijem razdoblju ona nisu stabilna te se razmjerno često mijenjaju (u Dubravi se, primjerice, Dolistovići raslojavaju na Biskupe, Bundare i Ivankoviće). Promjene su u prezimenskome fondu bile razmjerno česte sve do konca XVIII. stoljeća (u Dubravi su koncem XVIII. stoljeća Kotlarići postali Mravuljima, a Gvozdeni isprva, zbog hvarškoga podrijetla, Dalmatinima, pa Ivankovićima, po imanju koje su naslijedili ženidbom), a zabilježene su i u XX. stoljeću (opširnije u Vekarić 1995: 19–25).¹⁸

Među najstarije se rodove u pelješkoj Crnoj gori ubraja rod Dolistović, koji se spominje od 1406. Dolistovići se povezuju s Tasovčićima po kojima je prozvano selo Tasovčići kod Čapljine. Dio je Dolistovića potkraj XVI. stoljeća ponio prezime Biskup (oko 1600.), a početkom XVII. stoljeća (1610.) raslojavanjem su toga roda nastala prezimena Bundara i Ivanković. Rod je Bundara u Dubravi izumro početkom XIX. stoljeća, a dio se nositelja toga prezimena preselio u Žuljanu. Ivankovići su, pak, izumrli krajem XVIII. stoljeća (Vekarić 1995:

¹⁶ U *Hrvatskome mjesnom rječniku* (Bašić-Kosić 2016: 124) zabilježeni su mjesni etnici *Dùbravljānin* i *Dùbravljānka*, koje nismo ovjerali na terenu.

¹⁷ Opširnije o toj pojavi na Pelješcu u Tomelić Ćurlin 2019: 135–139.

¹⁸ Na Pelješcu su i općenito na dubrovačkome području domazeti često preuzimali prezime kuće čije su imanje naslijedili. U Neretvanskoj krajini i istočnoj Hercegovini to je bila iznimno rijetka pojava.

178–181). Godine 1575. u Dubravi se spominje rod Glumac, koji je nastanjivao Duraloviće, a izumro je u drugoj polovici XVIII. stoljeća. Ogranak je Glumaca ponio nadimak Leho, koji se u XVIII. stoljeću prometnuo u prezime.

Od konca XVI. stoljeća može se pratiti rodoslovlje Glavora. Prezime je isprva (od 1648.) zapisano kao Blavorović (u XVII. stoljeću zapisan je i lik Blavor), a od 1657. bilježi se lik Glavorović (Vekarić 1995: 230–232). Godine 1618. u Dubravi se spominje rod Murina. Murine su najvjerojatnije stanovali u zaseoku Duralovići u Gornjoj Dubravi, a izumrli su koncem XVII. stoljeća (Vekarić 1996: 96). Rodoslovlje je Bezeka moguće pratiti od 1644., a samo je prezime zabilježeno potkraj XVII. stoljeća (Vekarić 1995: 75). Slično je i s rodod Duralo. Rodoslovno ga je moguće pratiti od 1644., prezime je prvi put zapisano 1666., a rod je izumro krajem XVIII. stoljeća (Vekarić 1995: 191). Godine 1649. u Dubravi se spominje prezime Mrčajević (zabilježen je i lik Mrčaj), čiji su potomci današnji Mrčavići (Vekarić 1996: 88–90). U Duralovićima se od 1644. spominju Perići bez naznake podrijetla. Obitelj je izumrla u drugoj polovici XVII. stoljeća (Vekarić 1992: 232). Godine 1666. u Dubravi se spominje prezime Galijot (zabilježen je i lik Galijotović). Oba su ogranka toga roda, jedan u današnjemu zaseoku Vukašini (koji se nekoć nazivao Dalmatini; rod je ondje izumro u prvoj četvrtini XVIII. stoljeća) i drugi, koji se preselio u Duraloviće (rod je ondje izumro već koncem XVII. stoljeća), nosili prezime Dalmatin¹⁹ (Vekarić 1995: 159). Prezime se Parilović spominje prvi put 1674. iako mu se rodoslovlje može pratiti od 1577. Od XVIII. stoljeća prevladao je lik Parilo (Vekarić 1996: 133). U Duralovićima se 1668. doselio Marin Šimanović s Hvara oženivši se nositeljicom prezimena Murina. Šimanovići su izumrli koncem XVII. stoljeća (Vekarić 1996: 286). Godine 1683. zabilježeno je prezime Sekulović (danas Sekulo), a rodoslovno je Sekule moguće pratiti od 1644. (Vekarić 1996: 230–231) Oko 1680. u Bubreškovićima se doselio Mato Niko Pečko iz Putnikovića. Rod je izumro u drugoj polovici XVIII. stoljeća. U Putnikovićima je jedan ogranak roda Pečko promijenio prezime u Vidiš (Vekarić 1996: 138). Koncem XVII. stoljeća u Dubravi se spominju Matko i Matija Ivanov bez navođenja prezimena (Vekarić 1996: 402). Većina pripadnika starijih dubravskih rodova (slično kao na većemu dijelu dubrovačko-

¹⁹ Po predaji je prvi Dalmatin bio galijot te je, nakon što se dragovoljno javio da će ubrati drva, prebjegao u Zagorje, nastanio se u Dubravi te zatim prešao u Žuljanu (Jeić Bagujez i Vidović 2017: 363). Povijesni podatci pokazuju da se jedan ogranak Dalmatina oko 1685. preselio u Pivčice u Žuljani. Nenad Vekarić (1995: 159) navodi predaju po kojoj su se Dalmatini doselili s Hvara.

ga područja) u svojim predajama čuva spomen na bosansko podrijetlo iako je iz rijetkih povijesnih podataka i na temelju migracijskih smjerova razvidno da su se mogli doseliti isključivo iz susjednih krajeva, ponajprije istočne Hercegovine i istočnoga dijela Neretvanske krajine.

Od XVIII. stoljeća u povijesnim su vrelima dokumentirani doseljenici pristigli izvan Pelješca. Rod se Rabušić spominje oko 1710. u Vukašinima (taj je ogranak obitelji izumro u drugoj polovici XVIII. stoljeća), a 1810. u Donjoj Dubravi. Riječ je o doseljenicima iz Podace u Makarskome primorju (Vekarić 1996: 191). Današnji su dubravski Mravulji potomci Ivana Kotlarića Vodopije iz Mravinjca u Dubrovačkome primorju. On se 1747. doselio na ženinstvo u Mrčaviće (Vekarić 1996: 348) te je ponio nadimak Mravulj. Nadimak se uskoro prometnuo u prezime. Oko 1750. ženidbom se za pripadnicu roda Ivanković u Ivankoviće u Donjoj Dubravi doselio Juraj Gvozden iz Plamusa na Hvaru. U drugoj polovici XVIII. stoljeća njegov se nadimak Dalmatin prometnuo u prezime, a potkraj istoga stoljeća preuzeo je kao domazet prezime Ivanković (Vekarić 1995: 255). Prvi se Vukašin iz Žuljane (u kojoj se Vukašini spominju od 1689.) doselio u Donju Dubravu na ženinstvo u Rabušića 1753. te se nastanio u zaseoku Dalmatini, koji je nakadno preimenovan u Vukašine. Koncem se XVIII. stoljeća dio obitelji preselio u Duraloviće i Donje selo u Donjoj Dubravi (Vekarić 1996: 367). Godine 1788. iz Kozla (današnjega Tomislavovca) u zaselak se Duralovići kao domazet doselio Đuro Ivušić. Prezime je Ivušić u Kozlu prvi put zapisano 1580. (Vekarić 1995: 280–281). Rod se Perić spominje od konca XV. stoljeća u Brijesti pod prezimenom Kabušić, godine 1787. Josip Perić preselio se u Dubravu kao domazet u Duraloviće te su njegovi potomci ponijeli obiteljski nadimak Duralo. Godine 1869. jedan se ogranak Perića iz Duralovića odselio u Jeiče u Žuljani. U Duraloviće se 1889. kao domazet u obitelj Leho doselio Grgur Perić iz Brijeste s obiteljskim nadimkom Lazić (Vekarić 1995: 312–313). Veza novodoseljenih Perića (Perića Durala i Perića Lazića) iz Brijeste s Perićima koji se spominju u Dubravi u XVII. stoljeću nije utvrđena, ali je moguća.

U XIX. stoljeću u Dubravu su se doselili rodovi Pivac i Franić, oba u Glavoroviće oženivši se nositeljicama prezimana Glavor s nadimkom Groho. Josip Pivac doselio se 1814. iz Zavojana (prezime mu je tijekom kraćega razdoblja bilo ijekavizirano u Pijevac), a Stjepan Franić (s nadimkom Plamus) 1828. (Vekarić

1995: 215; Vekarić 1996: 159) Obje su obitelji izumrle u drugoj polovici XIX. stoljeća.

Tablica 1. Povijesne potvrde dubravskih prezimena koja se u povijesnim vrelima spominju do konca XIX. stoljeća²⁰

stoljeće	prezime
XV.	Dolistović
XVI.	Biskup (prije Dolistović), Glumac
XVII.	Bezek, Bundara (prije Dolistović), Dalmatin (prije Galijot), Duralo , Glavor , Ivanković (prije Dolistović), Mrčavić, Murina , Parilo, Pečko , Perić , Sekulo, Šimanović
XVIII.	Gvozden (poslije Dalmatin i Ivanković), Ivušić, Leho (prije Glumac), Mravulj , Perić (Duralo), Rabušić, Vukašin
XIX.	Franić , Perić (Lazić), Pivac

Od druge polovici XIX. stoljeća moguće je sustavno pratiti promjene broja stanovnika u Dubravi. Tijekom prvih službenih popisa stanovništva (1857. i 1869.) Dubrava se popisivala skupno s Kozlom (današnjim Tomislavovcem), a 1880., kad je naselje prvi put samostalno popisano, imala je 172 stanovnika. Broj je stanovnika do 1900. rastao (te je godina Dubrava imala 238 stanovnika), a otad je padao sve do 1981. Po podatcima Nikole Zvonimira Bjelovučića (1922: 230) u Dubravi je neposredno nakon Prvoga svjetskog rata živjelo 35 obitelji (po službenome popisu stanovništva godine 1921. Dubrava je imala 205 stanovnika). Uvjerljivo je najviše, čak 12 obitelji, bilo Glavora. U Dubravi su živjele još 4 obitelji Rabušića, po 3 Bezeka, Mravulja i Vukašina, po 2 Ivušića, Mrčavića, Parila i Sekula te po 1 Biskupa i Perića. Godine 1948. u Dubravi je živjelo 70 nositelja prezimena Glavor, 25 Bezeka, 24 Rabušića, 22 Vukašina i 14 Parila. Ostala su prezimena imala manje od 10 nositelja. Bilo je 8 Perića, po 7 Ivušića, Mravulja i Sekula, po 6 Biskupa i Mrčavića, 3 Đuračića, po 2 Čutuka i Vidiša te po 1 Franušić i Gugić²¹. U prvoj polovici XX. stoljeća u Dubravu su se iz susjednoga Putnikovića doselili Đuračići (iz Đuračića) i Vidiši (iz Prisoja). Iz stonske Luke pristigao je jedan Franušić, a iz Vele Luke Gugić (oženio se u Zaradeže). Iz Klobuka u Hercegovini pristigli su Čutuci, koji su se iselili u Australiju. Nakon

²⁰ Masnim su slovima označeni izumrli rodovi.

²¹ Podatci su preuzeti iz *Leksika prezimena* (vidi u literaturi).

Drugoga svjetskog rata pad se broja stanovništva ubrzao te je 1981. u Dubravi živjelo 129 stanovnika. Broj je stanovnika u Dubravi jedini put u međupopisnome razdoblju porastao 1991. Tad je popisan 161 Dubravljanin. Od 1991. broj stanovnika ponovno opada. U drugoj polovici XX. stoljeća iz susjedne se Žuljane doselila obitelj Čaveliš, iz Putnikovića Levanat, iz Tomislavovca Rusković, a iz Ponikava Hladilo. Godine 2001. bilo je u Dubravi 55 Glavora, 21 Rabušić, 18 Bezeka, 8 Parila, po 7 Perića i Sekula, po 5 Đuračića i Mrčavića, po 4 Ivušića, Ruskovića i Vukašina, po 2 Čaveliša i Hladila te po 1 Biskup, Levanat i Porča Bezek (Dubrava je tad imala 145 stanovnika).²² Po posljednjemu službenom popisu stanovništva iz 2011. Dubrava ima 133 stanovnika.

Tablica 2. Kretanje broj stanovnika u Dubravi²³

godina	broj stanovnika	promjena broja stanovnika
1673./1674.	103	/
1830.	165	+ 62 (+60,19 %)
1831.	180	+ 15 (+ 9,09 %)
1880.	172	- 8 (- 4,44 %)
1890.	199	+ 27 (+ 15,70 %)
1900.	238	+ 39 (+ 19,60 %)
1910.	215	- 23 (- 9,66 %)
1921.	214	- 1 (- 0,47 %)
1931.	210	- 4 (- 1,87 %)
1948.	205	- 5 (- 2,38 %)
1953.	192	- 13 (- 6,34 %)
1961.	186	- 6 (- 3,13 %)
1971.	157	- 29 (- 15,59 %)
1981.	129	- 28 (-17,83 %)
1991.	161	+ 32 (+ 24,81%)
2001.	145	- 16 (- 11,03 %)
2011.	133	- 12 (- 9,02 %)

²² Podatci su preuzeti iz HP 2008: 612.

²³ Podatci do 1880. preuzeti su iz Vekarić 1992: 231, a od 1880. sa službenih stranica Državnoga zavoda za statistiku (<https://www.dzs.hr/>; pristupljeno 12. srpnja 2020.).

Tablica 3. Broj obitelji / nositelja prezimena u Dubravi

prezime	broj obitelji oko 1920.	broj nositelja 1948.	broj nositelja 2001.	promjena 1948. – 2001.
Glavor	12	70	55	– 15 (– 21,43 %)
Rabušić	4	24	21	– 3 (– 12,50 %)
Bezek	3	25	18	– 7 (– 28,00 %)
Parilo	2	14	8	– 6 (– 42,86 %)
Perić	1	8	7	– 1 (– 12,50 %)
Sekulo	2	7	7	0 (/)
Mrčavić	2	6	5	– 1 (– 16,67%)
Ivušić	2	7	4	– 3 (– 42,86%)
Vukašin	3	22	4	– 18 (– 81,82 %)
Biskup	1	6	1	– 5 (– 83,33 %)
Mravulj	3	7	0	– 7 (– 100,00 %)
Đuračić	0	3	5	+ 2 (+ 66,67 %)
Ćutuk	0	2	0	– 2 (– 100,00 %)
Vidiš	0	2	0	– 2 (– 100,00 %)
Franušić	0	1	0	– 1 (– 100,00 %)
Gugić	0	1	0	– 1 (– 100,00 %)
Rusković	0	0	4	+ 4
Čaveliš	0	0	2	+ 2
Hladilo	0	0	2	+ 2
Levanat	0	0	1	+ 1
Porča Bezek	0	0	1	+ 1

Iz tablice je razvidno kako su prije popisa 1948. izumrli Mravulji, da su u međupopisnome razdoblju 1948. – 2001. izumrli Ćutuci, Franušići, Gugići i Vidiši, koji se ne spominju u Bjelovučićevu popisu, te da se znatno smanjio broj Vukašina i Biskupa. Nova su prezimena koja se spominju od 2001. Čaveliš, Hladilo, Levanat, Porča Bezek i Rusković. Nositelji prezimena Levanat pristigli su iz Putnikovića, Čaveliši iz Žuljane, Ruskovići iz istoimenoga zaseoka u Tomislavovcu, a Hladili iz Ponikava. Nositeljica prezimena Porča Bezek doseljenica je udajom iz Bosne.

Tablica 4. Dubravska prezimana za čije je nositelje pouzdano utvrđeno otkud su se doselili

mjesto podrijetla	prezime
druga pelješka naselja	Pečko (XVII. st.); Ivušić, Perić (Duralo), Vukašin (XVIII. st.); Perić (Lazić) (XIX. st.); Čaveliš, Đuračić, Franušić, Hladilo, Levanat, Rusković, Vidiš (XX. st.)
Dubrovačko primorje	Mravulj (XVIII. st.)
Makarsko primorje	Rabušić (XVIII. st.)
Hvar	Šimanović (XVII. st.); Gvozden/Dalmatin/Ivanković (XVIII. st.); Franić (XIX. st.)
Vrgorska krajina	Franić (XIX. st.)
Korčula	Gugić (XX. st.)
Hercegovina	Ćutuk (XX. st.)

3.2. Motivacijska razredba prezimana

U Dubravi su zabilježena 33 prezimana, od kojih je najranije potvrđeno izumrlo prezime Dolistović. Najveći je udio prezimana nadimačkoga postanja (45,45 %). Neznatno je niži udio prezimana motiviranih osobnim imenima (39,39 %), a znatno su rjeđa prezimana motivirana podrijetlom prvotnih nositelja (6,06 %) i nazivima zanimanja (3,03 %).

Najviše je prezimana (petnaest) motivirano nadimkom: *Bèzek* (usp. *bezeknuti* ‘trgnuti, iznenaditi’, RSKNJ I: 402), *Bìskup* (< *biskup*), *Bùndara* (usp. *bundijati* ‘govoriti gluposti’, Arj I: 735), *Čavèlīš*²⁴/*Čaveliš* (usp. *čaveljati* ‘čavrljati’, Arj I: 916), *Ćutuk* (< *ćutuk*²⁵ ‘glupan’ < tur. *kütük*), *Dòlistović* (< usp. *dolisti* ‘do-ljeći, doći’²⁶; RSKNJ IV: 501) *Glúmac*²⁷, *Dùralo* (< *durat* ‘postojano podnositi teškoće’ < tal. *durare* ‘trajati’), *Glàvor* (< *glavor* ‘blavor’), *Hládilo* (< *hladiti*

²⁴ Po pučkoj su predaji prezime dobili jer su prvotni nositelji prezimana bili nagluhi, pa su neprestano zapitkivali *Ča vèlīš?* S obzirom na činjenicu da je istočni dio Pelješca nedvojbeno štokavski barem posljednjih petstotinjak godina, jasno je da je riječ o pučkoj etimologiji.

²⁵ Usp. Kraljević 2013: 54.

²⁶ Usp. semantički bliske antroponime *Novak* i *Pribjeg*.

²⁷ U makedonskome osobnoimenskom fondu potkraj srednjovjekovlja potvrđena su narodna imena *Glum*, *Glumec* i *Glumče* (Ivanova 2006: 106, 107), što upućuje na mogućnost da je prezime *Glumac* nastalo od osobnoga imena.

(*se*), *Lèvanat* (< *levanat* ‘istočni vjetar’), *Mràvūlj* (< *mrav*²⁸), *Mrčāvić*²⁹ (< *mrk*), *Pàrilo* (< *pariti se* ‘znojiti se’) i *Pívac* (< *pivac* ‘pijetao’).

Trinaest je dubravskih prezimena motivirano osobnim imenom. Od toga ih je čak osam motivirano kršćanskim imenima: *Đuračić* (< *Durača* < *Đuro* < *Đurađ*), *Franić* (< *Franel/Frano*³⁰), *Āvānković* (< *Ivanko* < *Ivan*), *Āvušić* (< *Ivuša* < *Ivo* < *Ivan*), *Pěčko* (*Pečko* < *Pečo* < *Petar*), *Pèrić/Perić* (< *Perić* < *Pero* < *Petar*), *Rūsković* (< *Rusko* ‘Roko’³¹) i *Šīmanović* (< *Šīman* < *Šīme* < *Šīmun*). Narodnim su imenima motivirana prezimena *Gvòzden*³² i *Vukàšin*³³ (< *Vukašin* < *Vukaš* < *Vuk*), a stranim *Gúgić* (< **Gug*³⁴), *Lého* (< *Leho*³⁵ < *Lesandro* ‘Aleksandar’ < tal. *Lessandro*) i *Sěkulo* (< *Sekul*; usp. rum. *Săcuiu*; Šimunović 2006: 484). Podatak da je gotovo trostruko više prezimena motivirano kršćanskim imenima nego narodnim posredno upućuje na znatne promjene u drugome članu antroponimijske formule jer je većina zabilježenih kasnosrednjovjekovnih pridjevaka, *Dobrinić* (< *Dobrina* < *Dobre/Dobro* < *Dobrivoj/Dobromir/Dobroslav*), *Dragomirić* (< *Dragomir*), *Kranojević* (< *Kranoje*; usp. *Hranoje* < *Hranislav*) i *Prvodražić* (< *Prvodrag*), motivirana narodnim imenima³⁶. Posljedica je to provedbe odredaba Tridentskoga sabora (1545. – 1563.), po kojima su narodna imena zamijenjena kršćanskima, što se prenijelo i na prezimenski fond, točnije na prezimena motivirana osobnim imenima.

²⁸ U antroponimiji se nadimak motiviran nazivom *mrav* najčešće odnosi na osobe sitnije građe.

²⁹ U vrelima su potvrđeni likovi *Mrčaj* i *Mrčajević*. Stezanjem potonjega lika nastao je današnji lik *Mrčavić*.

³⁰ Lik *Franjo* do XX. stoljeća nije zabilježen u Dalmaciji.

³¹ Osobno je ime *Rossinus* (*Rusin*) na dubrovačkome području zamijenjeno osobnim imenom *Rocchus* (*Roko*) od XVI. stoljeća (usp. ERHSJ III: 175 i Vekarić 2018: 87, 88).

³² Više je neovisno nastalih peljeških rodova koji su ponijeli prezime Gvozden. Zaštitničko je ime *Gvozden* potvrđeno u kasnome srednjem vijeku (Grković 1977: 63).

³³ U susjednoj se Žuljani prezime izgovara *Vukášin*.

³⁴ Nosić (1998: 197) navodi kako se rumunjsku antroponimska osnova *Gug-* odrazila u hrvatskim osobnim imenima poput *Guga*, *Gugalj*, *Gugan*, *Gugat*, *Gugava*, *Gugo*, *Gugoje* i *Gugota*. Tomislav Maretić (Arj III: 495) za osobno ime *Gugota* navodi da je vlaškoga postanja. Dakako da ne treba posve odbaciti ni mogućnost da je prezime nadimačkoga postanja (usp. *gugutati*).

³⁵ Osobno ime *Leho* potvrđeno je na Pelješcu barem od XVI. stoljeća (Vekarić 1996: 16).

³⁶ Pridjevnik *Dragulin* sadržava vlaški formant *-ul*, pa je riječ o pridjevku motiviranom hibridnim imenom.

Nazivom zanimanja motivirano je prezime *Galijot*, a podrijetlom prvotnih nositelja *Dalmàtīn/Dalmatīn* (< *Dalmatin* ‘Dalmatinac’³⁷) i *Ràbušić* (< *Rabuša* ‘žena s Rabe’ < *Raba* ‘naselje u Slivnu u Neretvanskoj krajini’).

Prezime *Vidīš/Vidiš* moglo bi biti motivirano istozvučnim osobnim imenom, koje se može izvoditi od narodnoga imena *Vidoslav* ili od kršćanskoga *Vid*.³⁸ Prva je sastavnica dvorječnoga prezimena Porča Bezek motivirana osobnim imenom *Porča*, zabilježenim u Arj (10: 848)³⁹.

4. Motivacijska razredba toponima

Šest je povijesnih dubravskih toponima zabilježio Nenad Vekarić (Vekarić 1989: 34–39), a dvadesetak suvremenih (od čega desetak ojkonima) Nikola Zvonimir Bjelovučić (1922: 230). Terenskim smo radom popisali i toponomastički obradili 142 toponimske različnice koje se odnose na 129 zemljopisnih objekata.

4.1. Toponimi motivirani geomorfološkim odlikama zemljopisnoga objekta

4.1.1. Zemljopisni nazivi u toponimiji (toponimijski apelativi i izvedenice)

4.1.1.1.

Odrazi toponimijskih naziva: *Brijêg / Na brijêgu, Dô / Na dòlu, Dòlina / Na dòlini, Na stráni / Strána, Jàma / Nà jami, Lèdine, Lúka/Vàla, Među pòtocima, Nà lokvi, Pòd hrīd, Škòj, U brijêgu, Vrsi*.

U ovoj su skupini toponima zastupljeni oni koji sadržavaju apelative koji se odnose na geomorfologiju krša (*dol, jama, ledina*) te hidronimske (*lokva, potok*) i oronimske nazive (*brijeg, strana, vrh*). U primorskome su dijelu ušćuvani sinonimni obalni nazivi *luka* i *vala* te apelativi *hrid, punta* (usp. toponim *Lovna punta*, 4.2.3.3.) i *škoj*. U Dubravi su razmjerno često usporedno potvrđeni jednorječni toponimski likovi i dvorječni tvoreni od prijedloga i toponimijskoga

³⁷ Za vrijeme Dubrovačke Republike nadimkom se *Dalmatin* označivao doseljenik iz mletačkoga dijela Dalmacije.

³⁸ Usp. izvedena imena *Ivaniš, Pavliš, Periš* i sl.

³⁹ U Arj se navodi da je riječ o turskome imenu, ali za to nismo našli potvrdu u drugim vrelima.

naziva (*Do / Na dolu, Dolina / Na dolini, Jama / Na jami*), što je osobito često u mikrotoponimiji (Šimunović 2005: 170).

4.1.1.2.

Toponimijske metafore: *Kàpa, Làstre* (< *lastra* ‘prozorsko staklo’), *Ròžine* (usp. *rog*).

4.1.2. Toponimi s obzirom na razmještaj, oblik i izgled tla ili vode

4.1.2.1.

Toponimi s obzirom na smještaj zemljopisnoga objekta te površinska svojstva tla ili vode: *Bijačica* (usp. *bijen* ‘izložen udarima vjetra’), *Dùbina, Dùbokī dólac, Među grudama, Òsredak, Širokā pečā* (< *širok + pečā* ‘komad obradiva zemljišta’), *Viševica*.

Na smještaj zemljopisnoga objekta upućuju toponimi *Među grudama, Osredak* i *Viševica*, a površinska su svojstva tla iskazana u toponimima *Dubina, Duboki dolac* i *Široka pečā*. Na mjesta izložena vjetru upućuje apelativ *Bijačica*.

4.1.2.2.

Toponimi koji se odnose na sastav i osobitosti tla ili vode: *Brùhāvica⁴⁰/Grùhāvica* (usp. *gruh* ‘grohot, kamenito tlo’), *Crñā gòra* (< *crn* ‘prekriven crnogoročnom šumom’ + *gora*) *Crvenē stijēne, Gāličāk⁴¹, Gnĵīlišta* (usp. *gnjila* ‘glina’), *Krvāvāc, Pjēštata/Pjēštica Pòtočina, Rjēpīšta* (< *repište* < **rēpa* ‘hrpa kamenja⁴²’), *Sápāvica⁴³* (< osl. **srpъ* ‘nasut’; usp. *sepen* ‘naplav’; Šimunović 2005: 268), *Stinjevāc, Stjēnice, Škrāpa* (< *škrāpa⁴⁴* ‘pukotina u vapnenačkim stijenama’).

Na stjenovite se predjele odnose toponimi *Crvene stijene* (pridjev *crven* upućuje na sastav tla), *Gruhāvica, Pjēštata/Pjēštica* (u prvome je liku uščuvan romanški nastavak), *Stinjevāc, Stjenice* i *Škrāpa*, na pjeskovita *Pjēštata*, na šumovita

⁴⁰ Lik je Bruhāvica potvrđen samo mjesno. Vjerojatno je nastao zbog toga što je apelativ *gruh* ‘grohot, kamenito tlo’ neproziran mjesnomu stanovništvu.

⁴¹ Galičak je otočić u Malome moru. U Neretvanskoj krajini Galičak je močvarni otok na ušću rijeke Neretve.

⁴² Petar Skok drži da je riječ ilirskoga postanja (Sk III: 145).

⁴³ Sapāvica je najistočnija veća uvala u Zagorju prije Prapratnoga.

⁴⁴ Apelativ se *škrāpa* na Pelješcu i na neretvanskom području ne odnosi nužno na predjele uz morskou obalu. U Momićima u Neretvanskoj krajini *Škrāpa* je povremeno vrelo iz kojega slijevne vode izbijaju između pukotina u stijeni. Na podatku zahvaljujemo Juliju Dominikoviću, a na opasci da pravilno zabilježimo naglasak Nikici Medaku Medi.

Crna gora, na glinovita *Gnjilišta*, na predjele kroz koje povremeno prolazi voda *Potočina*, a na obalne naplave *Sapavica*. Na predjele s lošom kakvoćom zemlje upućuje nesonim *Gubeš*. Apelativ *krvavac*⁴⁵ (okamenjen u toponimu *Krvavac*⁴⁶) sinoniman je nazivu *crvenica*.

4.1.3. Odnosni toponimi

Dóćine, *Dônjā Dùbrava*, *Dônjē pòtkūća*, *Dônjē pólje*, *Dônjē sèlo*, *Gòrnjā Dùbrava*, *Gòrnjē sèlo*, *Gòrnjī brijēg*, *Podbrēžine*, *Pod Ōsredak*, *Pod pòtok*, *Pòdbruhavica*, *Podolijēnje*, *Pòd Vrtlima*, *Škojïc*, *Ū Vrtlima*, *Věžjē ždrijélo* (< **Velje ždrijelo*), *Vèlā gláva*, *Vèlikā pèča*, *Vèlikā nĵiva*, *Zà Brijēgom*, *Zaglávica*, *Zàpoje*.

Dvorječni se odnosni toponimi najčešće tvore od prijedloga i imenice (*Pod kućom*, *Pod Osredak*, *Pod potok*, *Pred kućom*, *Više kuća*, *Za Brijegom*) te od pridjeva i imenice (*Donje potkuća*, *Donje polje*, *Gornji brijeg*, *Vela glava*, *Velika peča*, *Velika nĵiva*), a odnos se među samim toponimima najčešće iskazuje antonimnim parovima pridjeva, pri čemu antonimni par *mali – veji/veli/veliki* opisuje kvalitativne odnose, a *gornji – donji* prostorne (usp. Frančić i Mihaljević 1997–1998: 88). U Dubravi je kao i na Braču, Popovu i Zažablju te u Žuljani u tvorbi toponima najčešći prijedlog *pod* koji označuje mjesto pod proplankom pogodno za obradu (usp. Šimunović 2004: 203; Vidović 2014: 235).

4.1.4. Toponimi motivirani nazivima biljaka i biljnih zajednica

Cvijêc-dio, *Dùbrava* (< *dubrava* ‘listopadna šuma’), *Dubòvac* (< *dub* ‘hrast, Quercus’; otok), *Kraj šipka* (< *šipak* ‘Punica granatum’), *Lovòrikovac* (< *lovor* ‘Laurus nobilis’; otok), *Pèjenōvci* (usp. *pelin* ‘Artemisia vulgaris’), *Plànikovica* (< *planika* ‘Arbutus arborescens’), *Pod čèsvinōm* (usp. *česmina* ‘crnika, Quercus ilex’), *Pod šipkom* (usp. *Kraj šipka*), *Praprátac* (usp. *papratac* ‘Cheliantes acrostica’), *Pràpratnā glávica* (< *papratac* ‘Pteridophyta’), *Zà lovorom* (usp. *Lovòrikovac*).

Ovoj skupini pripadaju toponimi u kojima su se odrazili nazivi stablašica (*česmina*, *dub* i *šipak*) te grmolikih biljaka (*lovor*, *papratac*, *papratac*, *pelin* i *planika*) i biljnih zajednica (*cvijeće* i *dubrava*).

⁴⁵ Bjelovučić (1922: 181) nabraja tri vrste humusa na Pelješcu: *crnicu*, *mujaru* i *krvavac*.

⁴⁶ Ojkonim je *Krvavac*, pak, u Neretvanskoj krajini najvjerojatnije povezan s mjesnim predajama o povijesnim bitkama (Vidović 2013: 18), a u Popovu se uz srodne toponime (npr. *Krvavica* i *Krvave doline*) povezuju predaje o „krvavim svatovima” (usp. *krvavac* ‘krvni osvjetnik’; Vidović 2010: 318).

4.1.5. Toponimi motivirani nazivima životinja

Gèravac (< *gera*⁴⁷ ‘gira, Spicara smaris’).

4.2. Toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

4.2.1. Toponimi prema izgrađenim objektima i zdanjima

4.2.1.1.

Toponimi prema nazivima za gospodarske objekte: *Gùstijèrna/Gùstrijèna*⁴⁸, *Gúvno*, *Prìstranj/Zàstranj* (< *stranj* ‘spremište’ < tal. *stragno* ‘spremište, pivnica’).

4.2.1.2.

Toponimi kao odrazi naziva za obrambena zdanja: *Gràdina* (< *gradina* ‘pretpovijesna utvrda’).

4.2.2. Toponimi u svezi s nazivima obitavališta i javnih prostora

Nàdulica, *Okó kućē*, *Pòd kućōm*, *Prèd kućōm*, *Prikućica*, *Ū mjestu*, *U sèlu*, *Višē kūcā*, *Zàulica*⁴⁹, *Zbòrīšte*.

4.2.3. Toponimi prema gospodarskoj djelatnosti

4.2.3.1.

Toponimi u svezi s poljoprivrednom djelatnošću: *Blītva*⁵⁰, *Bòbovište*, *Kòševac* / *Ū koševac*, *Màslinovac*⁵¹, *Mèdine*, *Njīvice*⁵² (< *njiva*), *Òkladak* (< *oklad* ‘tor’), *Peča* (< *peča* ‘komad obradiva tla’), *Potkóčina* (područje ograđeno kolcima), *Vřtli*, *Vřtō*.

U ovoj su skupini toponima okamenjeni apelativi *bob* i *maslina*, što upućuje na kulture koje su se ondje uzgajale. Na vrste obradiva zemljišta upućuju toponimi *Njivice*, *Peča* te *Vřtli* i *Vřto*, a na granice između posjeda *Mèdine*. Na načine pri-

⁴⁷ Etimologiju vidjeti u Vuletić i Skračić 2018: 63, 64. Geravac je hrid u Malome moru.

⁴⁸ Lik *gustrijena* u jugoistočnoj Hercegovini bilježi Savo Pujčić (2000: 887), a u Dubrovačkome primorju Senahid Halilović (1996: 248).

⁴⁹ U stočarskim naseljima istočno od Neretve ulica je put kojim se progoni stoka.

⁵⁰ Toponim je *Blitvica* potvrđen na Vrgadi (Jurišić 1973: 25). U Kornatima je potvrđen nesnim *Blitvica*. Otočić je po predaji prozvan po divljoj blitvi koju su Kurnatari jeli (Skračić i Jurić 2013: 240). S južne strane Žirja zabilježen je i nesnim *Blitvenica* (Marasović-Alujević i Grgurinović 2011: 20). U Sparagovićima na Pelješcu zaselak Blitvići prozvan je po ogranku roda *Glumac* kojemu se nadimak *Blitvić* prometnuo u prezime, pa nije isključeno da je dubravski toponim *Blitva* antroponimskoga postanja.

⁵¹ Maslinovac je otočić u Malome moru.

⁵² Budući da nema toponima **Njiva*, toponim nije svrstan među odnosne toponime.

vođenja tla kulturi upućuju toponimi *Koševac* (usp. *kositi*) i *Potkočina* (< *pod + kolac*). U toponimu *Okladak* uščuvan je danas Dubravljanima neproziran apelativ *oklad*, koji je isprva označivao zemljište ograđeno granjem i prućem, a zatim i suhozidom (Šimunović 2004: 261).

4.2.3.2.

Toponimi u svezi s uzgojem životinja: *Stānine* (< *stan*).

4.2.3.3.

Toponimi u vezi s ostalim gospodarskim djelatnostima: *Lòvnā pōnta* (< *loviti + punta* ‘rt’).

4.2.4. **Kulturno-povijesno uvjetovani toponimi**

4.2.4.1.

Toponimi u svezi s upravnom vlašću: *Žbìrine* (usp. *žbirina* ‘stražarina, naknada za stražu’; Bego Urban 2010: 413).

4.2.4.2.

Toponimi uvjetovani duhovnim i vjerskim životom zajednice te imenima kršćanskih svetaca: *Kod kàpelē*, *Kod križa*, *Pod gòmilōm*⁵³ (< *gomila* ‘hrpa nabacana kamenja’ < psl. *mogyla* ‘grobni humak’), *Pod križom*, *Sutivan*, *Sutvid*, *Svētā Kāta*⁵⁴, *Trójstvo* / *Pod Trójstvom*.

U ovoj se skupini izdvajaju dva toponima koja sadržavaju pridjev *san(c)tu(s)*: *Sutivan* i *Sutvid*.

4.2.4.3.

Toponimi motivirani mjesnim predajama: *Gūbeš*⁵⁵.

4.3. **Toponimi antroponimskoga postanja**

4.3.1. **Dvorječni toponimi antroponimskoga postanja**

⁵³ Apelativ *gomila* u mjesnome govoru najčešće označuje grobni humak, neovisno o tome iz kojega je povijesnog razdoblja (tako primjerice može označivati i ilirsko grobište). Na Braču pak *gomila* označuje ‘hrpu kamenja nastalu trijebljenjem kamenja’ (Šimunović 2004: 218).

⁵⁴ Na predjelu se nalazi križ.

⁵⁵ Riječ je o otočiću koji se s janjinske strane naziva *Gūbavac*. Po predaji su se na otočiću ostavljali gubavci. Otočići Gubeša i Gubavac kod Korčule imali su ulogu lazareta (Bačić 2007: 2). Na Veli su se i Mali Gubavac kod Murtera iskrcavali ostarjeli magarci (Jurić i Skračić 2010: 156).

Bègova ògrada, Bezèkova ògrada, Đuračićeva ògrada, Āvanjē lāze / Āvanjī lāz, Jēričina ògrada, Kùculov dìo, Na Āvānkovičevu, Vukāšinova ògrada.

4.3.2. Jednorječni toponimi antroponimskoga postanja

Biskupovići, Blāževo/Blāžovo, Bùbreškovići, Dòlistovići, Dùralovići, Glàvorovići, Āvānkovići, Kutēževo, Mrčāvići, Pārilovići, Vukāšini, Zāmijāče, Zāradovica.

U mjesnoj su se toponimiji uglavnom odrazila dubravska prezimena i rodna imena *Bezek, Biskup, Bubreško, Dolistović, Duralo, Đuračić, Glavor, Ivanković, Mrčavić, Parilo* i *Vukašin* te prezimena iz obližnjih naselja *Kuculo* (Žuljana) i *Kutež* (Tomislavovac). Ujedno nalazimo odraze osobnih imena *Blaž*⁵⁶, *Ivan, Jerica* (< *Jerica* < *Jero* < *Jeronim*) i *Rado* (< *Radomir/Radoslav*) te nadimak *Beg* (< *beg* ‘uglednik’ < tur. *bey*).

4.4. Toponimi nejasna postanja ili motivacije

*Olijenje*⁵⁷, *Tušijē brdo*⁵⁸.

5. Zaključak

U ovome se radu obrađuju prezimena i toponimija Dubrave na poluotoku Pelješcu. U uvodnome se dijelu rada opisuje zemljopisni smještaj i iznosi kratak povijesni pregled. Zatim se iznose neke značajke mjesnoga govora osobito s obzirom na naglasni sustav, po kojemu se govori istočnoga dijela Pelješca uvelike razlikuju od većine novoštokavskih (i)jekavskih govora.

U radu su obrađena 33 dubravska prezimena za koja se donose povijesne potvrde, podatci o brojnosti njihovih nositelja te motivacijska razredba. Isprva je (prvi su dubravski antroponimi zapisani u XIII. stoljeću) antroponimijska formula bila jednorječna (sastojala se samo od osobnoga imena), u XIV. i XV. stoljeću

⁵⁶ Toponim bi Blaževo mogao upućivati i na negdašnje zemljoposjedničke odnose. Naime, u XIV. stoljeću kao vlasnik se zemljišta u Crnoj gori spominje *Blasio de Mençe*.

⁵⁷ Lik *Ulijenje* možda bi mogao upućivati na uleknúće.

⁵⁸ Bliskozvučne toponime u slovenskome (*Tuhinj* i *Tuševo Dol*) Snaj (2009: 441–443) dovodi u vezu s osobnim imenima **Tuxomyslb*, **Tuxoměr* te njihovim pokraćenim i izvedenim inačicama (npr. **Tuxь*, **Tušb*). Skok (ERHSJ III: 520) ojkonom *Tuhelj* povezuje s pridjevom *tuhljiv* ‘vlažan’.

uz osobna se imena bilježe i pridjevci (uglavnom patronimskoga postanja), a od XV. stoljeća i prva prezimena (npr. Dolistović). Prezimenski se sustav stabilizirao tijekom XVII. i XVIII. stoljeća uz manje iznimke (primjerice, prezime je Kotlarić u Dubravi promijenjeno u Mravulj). Najstariji je rod koji u kontinuitetu nastanjuje Dubravu rod Biskup, koji potječe od srednjovjekovnih Dolistovića, a najmnogobrojniji je rod Glavor, koji se također smatra starosjedilačkim. Približno je podjednak udio prezimena nadimačkoga postanja i prezimena motiviranih osobnim imenima. U prezimenskome su se fondu uz apelative slavenskoga postanja te hrvatska narodna (*Gvozden, Vukašin*) i kršćanska imena (*Ivušić, Perić*) odrazili i antroponimi romanskoga (*Sekulo*) te apelativi turskoga postanja (*Ćutuk*). U prezimenima su se odrazili i lokalizmi (npr. *glavor* ‘blavor’).

U toponomastičkome su dijelu rada motivacijski obrađene 142 toponimske različnice. Velika je većina toponima u kopnenome dijelu Dubrave motivirana hrvatskim (slavenskim) apelativima. Među njima izdvajamo neprozirne apelative kao što su *dubrava* (*Dubrava*), *oklad* (*Okladak*) i osl. **srъъ* (*Sapavica*). Romanski se supstratni (dalmatoromanskoga je postanja, primjerice, apelativ *gera* koji se odrazio u nesonimu *Geravac*) i adstratni sloj (primjerice, nesonim *Škoj* i gospodarski toponim *Stranj*) znatnije odrazio u obalnome dijelu naselja te je najzastupljeniji u nesonimiji. Romanski se sloj ujedno odrazio u toponimskim nazivima (*Škoj, Škojic*), toponimskim metaforama (*Lastre*) te gospodarskim (*Gustijerna/Gustrijena, Stranj*) i kulturnopovijesnim toponimima (*Sutivan* ‘sanctus Iohannes’).

Literatura

Arj = *Rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. 1881. – 1976. JAZU. Zagreb.

BAČIĆ, NIKOLA. 2007. Epidemije kuge na otoku Korčuli. *Hrvatska povijest i zdravlje* 10/3. <http://hcjz.hr/index.php/hcjz/article/view/2146> (pristupljeno 10. kolovoza 2020.).

BAŠIĆ-KOSIĆ, NATAŠA (gl. ur.). 2016. *Hrvatski mjesni rječnik*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”. Zagreb.

BEGO-URBAN, MELITA. 2010. *Škrinja uspomena: dubrovački jezični pabirci*. Humanitarno društvo Župe dubrovačke.

BJELOVUČIĆ, NIKOLA ZVONIMIR. 1922. *Poluostrvo Rat (Pelješac)*. Srpski etnografski zbornik 23. Srpska kraljevska akademija. Beograd.

DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU REPUBLIKE HRVATSKE. www.dzs.hr (pristupljeno 12. srpnja 2020.)

ERHSJ = SKOK, PETAR. 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, I – IV. JAZU. Zagreb.

FRANČIĆ, ANĐELA; MIHALJEVIĆ, MILICA. 1997 – 1998. Antonimija u hrvatskoj ojkonimiji. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 23/24. 77–102.

GRKOVIĆ, MILICA. 1977. Rečnik ličnih imena kod Srba. Vuk Karadžić. Beograd.

HALILOVIĆ, SENAHID. 1996. Govorni tipovi u međuriječju Neretve i Rijeke dubrovačke. *Bosanskohercegovački zbornik* 7. Sarajevo.

HRVATSKI PREZIMENIK (I. – III.) 2008. Pr. Maletić, Franjo; Šimunović, Petar. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.

IVANOVA, OLGA. 2006. *Makedonski antroponomastikon*. Vlastita naklada. Skoplje.

JEIĆ BAGUZEJ, JADRAN; VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2017. Žuljanska prezimena i toponimija. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 43/2. 359–380.

JURIŠIĆ, BLAŽ. 1973. *Rječnik otoka Vrgade, uspoređen s nekim čakavskim i zapadnoštokavskim govorima, 2. dio, Rječnik*. JAZU. Zagreb.

KRALJEVIĆ, ANTE. 2013. *Ričnik zapadnoercegovačkoga govora*. Ogranak Matice hrvatske u Širokome Brijegu – Dan d.o.o. Široki Brijeg – Zagreb.

LEKSIK PREZIMENA SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE HRVATSKE. 1976. Ur. Putanec, Valentin; Šimunović, Petar. Institut za jezik – Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.

LISAC, JOSIP. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1: hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog naselja*. Golden Marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.

LUČIĆ, JOSIP. 1980. Pelješac od dolaska Slavena do potpadanja pod vlast Dubrovačke Republike. *Pelješki zbornik* 2. 5–72.

LUČIĆ, JOSIP. 1988. Spisi dubrovačke kancelarije: Zapisi notara Tomazina de Savere 1284. – 1286.; *Diversa cancellariae* II (1284. – 1286.); Zapisi notara Aca de Titullo 1295. – 1297.; *Diversa cancellariae* III (1295. – 1297.). *Monumenta historica Ragusina* 3. Razred za društvene znanosti JAZU – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Zagreb.

LUČIĆ, JOSIP. 1993. Spisi dubrovačke kancelarije: Zapisi notara Andrije Beneše 1295. – 1301.; *Praecepta rectoris* II (1299. – 1301.), *Testamenta* II (1295. – 1301.). *Monumenta historica Ragusina* 4. Razred za društvene znanosti HAZU – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Zagreb.

MARASOVIĆ-ALUJEVIĆ, MARINA; GRGURINOVIĆ, INES. 2011. Etimologijsko istraživanje romanskih obalnih toponima Žirja. *Zbornik radova Filozofskoga fakulteta u Splitu* 4. 17–27.

- NOSIĆ, MILAN. 1998. *Prezimena zapadne Hercegovine*. HFD Rijeka. Rijeka.
- PUJIĆ, SAVO. 2000. Kraška hidronimija jugoistočne Hercegovine. *Južnoslovenski filolog* 56. 875–889.
- RSKNJ = *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog govora*, I – XIX. 1959. – 2014. Institut za srpskohrvatski jezik. Beograd.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR; JURIĆ, ANTE. 2013. Korpus suvremenih toponima. *Toponimija kor-natskog otočja*. Ur. Skračić, Vladimir. Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska ono-mastička istraživanja. Zadar. 191–260.
- SNOJ, MARKO. 2009. *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Inštitut za sloven-ski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Ljubljana.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2004. *Bračka toponimija*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Za-greb.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2005. *Toponimija istočnojadranskoga prostora*. Golden maketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2006. *Hrvatska prezimena*. Golden maketing – Tehnička knjiga. Za-greb.
- TOMELIĆ ĆURLIN, MARIJANA. 2019. *Jezične posebnosti peljeških govora: fonologija*. Filo-zofski fakultet u Splitu. Split.
- VEKARIĆ, NENAD. 1989. *Pelješka naselja u XIV. stoljeću*. Zavod za povijesne znanosti JAZU-a u Dubrovniku. Dubrovnik.
- VEKARIĆ, NENAD. 1992. *Stanovništvo poluotoka Pelješca, sv. 1. Prilozi povijesti stanov-ništva Dubrovnika i okolice 3/1*. Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku. Dubrovnik.
- VEKARIĆ, NENAD. 1995. *Pelješki rodovi (A – K), sv. 1. Prilozi povijesti stanovništva Du-brovnika i okolice 5/1*. Zavod za povijesne znanosti HAZU-a u Dubrovniku. Dubrov-nik.
- VEKARIĆ, NENAD. 1996. *Pelješki rodovi (L – Ž), sv. 2. Prilozi povijesti stanovništva Du-brovnika i okolice 6/1*. Zavod za povijesne znanosti HAZU-a u Dubrovnik. Dubrov-nik.
- VEKARIĆ, NENAD. 2018. *Vlastela grada Dubrovnika: osobna imena, sv. 9*. Zagreb – Du-brovnik. HAZU. Zavod za povijesne znanosti HAZU-a u Dubrovniku.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2010. Pregled toponimije jugozapadnoga dijela Popova. *Folia ono-mastica Croatica* 19. 283–340.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2013. Ojkonimija Neretvanske krajine. *Croatica et Slavica Iadertina* 9/1. 3–30.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2014. *Zažapska onomastika*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2019. Pogled u toponimiju Kotorskoga zaljeva. *Studia lexicographica* 13/24. 97–122.

VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2020. Pogled u tivatsku toponimiju. *Studia lexicographica* 14/26. 65–89.

VULETIĆ, NIKOLA; SKRAČIĆ, VLADIMIR. 2018. *Leksik morske faune u sjevernoj Dalmaciji. Prvi dio: rječnik pučkoga nazivlja*. Sveučilište u Zadru. Zadar.

Family Names and Toponymy on the Pelješac Peninsula

Abstract

The paper analyses 33 family names and 142 different toponyms from the settlement Dubrava on the Pelješac Peninsula. In the introductory part of the paper, the geographic position of the settlement and a short historic overview is given, followed by a short description of the speech of Dubrava, especially the peculiarities in its accentual system which shows systematic deviations from the Neo-Štokavian accentuation system (e.g. falling tone on a noninitial syllable in the present of verbs formed by endings *-avati*, *-ivati* and *-irati* and in loan words). In the central part of the paper, local family names and toponyms are analyzed. In toponymy geomorphological diversity of the area is reflected. The toponyms formed by the Dalmatian adjective *san(c)tu(s)* – *Sutivan* and *Sutvid* are singled out.

Ključne riječi: Dubrava, poluotok Pelješac, prezimena, toponimija

Keywords: Dubrava, Pelješac Peninsula, family names, toponymy